

กองระบาดวิทยาครบรอบ 25 ปี
25th ANNIVERSARY DIVISION OF EPIDEMIOLOGY

ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๓๘
๑๙ กันยายน ๒๕๔๐

VOLUME 28 : NUMBER 38
SEPTEMBER 19, 1997

ISSN 0125-7447

การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์ WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
DIVISION OF EPIDEMIOLOGY MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

สารบัญ CONTENTS

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจป้องกันโรคเอดส์
ของหญิงมีครรภ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

525

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจป้องกันโรคเอดส์ ของหญิงมีครรภ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

Factors Influenced to AIDS Preventive Level of Decision Making
in Pregnant Women, Kalasin Province

ศันสนีย์ นิจพานิช
(Sānsanee Nijpanich)
สุจิตรา นิลเลิศ
สุทธิดา บุญอาษา
สมสัน อิ่มถวิล

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจในการป้องกันโรคเอดส์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการป้องกันโรคเอดส์ ตลอดจนเพื่อหาการตัดสินใจของหญิงมีครรภ์ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ในการป้องกันโรคเอดส์จากปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา โดยใช้แบบสัมภาษณ์หญิงมีครรภ์ที่มาฝากครรภ์ที่แผนกผู้ป่วยนอกในโรงพยาบาลของรัฐ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 9 แห่ง ในระหว่างเดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2539 จำนวน 419 ราย

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะประชากร ด้านเศรษฐกิจ สังคม ด้านจิตวิทยาของหญิงมีครรภ์ มีความสัมพันธ์กับระดับการตัดสินใจป้องกันโรคเอดส์ เฉพาะในประเด็นของความรู้เรื่องโรคเอดส์ การรับรู้โอกาสเสี่ยง การศึกษาของภรรยา ความเชื่ออำนาจภายในตนด้านสุขภาพ อาชีพของหญิงมีครรภ์ การศึกษา

ของสามี และการได้รับข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ ซึ่งเป็นระดับความสัมพันธ์ในเชิงบวกจากมากไปหาน้อย นอกจากนี้ ยังพบว่าตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การตัดสินใจของหญิงมีครรภ์ในการป้องกันโรคเอดส์ โดยมีความสำคัญตามลำดับคือ ความรู้เรื่องโรคเอดส์ การศึกษาของภรรยา การรับรู้โอกาสเสี่ยง ความรุนแรงของการติดเชื้อเอดส์และประโยชน์ของการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์ และความเชื่ออำนาจภายในตนด้านสุขภาพ ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 ตัวร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจของหญิงมีครรภ์ในการป้องกันโรคเอดส์ได้ร้อยละ 25.3 (นัยสำคัญที่ระดับ 0.05)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ได้ขยายวงกว้างไปสู่ประชากรกลุ่มต่างๆ อย่างรวดเร็ว จังหวัดกาฬสินธุ์มีผู้ป่วยโรคเอดส์มากเป็นอันดับที่ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถานการณ์โรคเอดส์ของจังหวัด ณ วันที่ 30 กันยายน 2539 พบว่า มีผู้ป่วยสะสมถึง 457 ราย แยกเป็นผู้ป่วยเอดส์เต็มขั้น 327 ราย ผู้ติดเชื้อที่มีอาการ 130 ราย เพศชาย:เพศหญิงในสัดส่วน 4:1 ผู้ป่วยเอดส์ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20-29 ปี ปัจจัยเสี่ยงสูงสุด คือ เพศสัมพันธ์ร้อยละ 81.4 รองลงมาได้แก่ ยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้นร้อยละ 10.3 และติดเชื้อจากการฉีกร้อยละ 5.5 ส่วนใหญ่ผู้ป่วยมีอาชีพรับจ้างร้อยละ 44.2 รองลงมาได้แก่ ทำนาร้อยละ 31.3 และในปกครองร้อยละ 5.7 ข้อมูลจากการเฝ้าระวังเฉพาะพื้นที่ (Sentinel Surveillance) เพื่อหาอัตราความชุก (Prevalence Rate) ของการติดเชื้อเอดส์ในหญิงมีครรภ์ ปี 2537-2539 พบว่า มีอัตราความชุกร้อยละ 0.3, 2.9 และ 1.5 ตามลำดับ ถึงแม้ว่าอัตราความชุกจะมีแนวโน้มลดลง แต่ว่ากลุ่มของหญิงมีครรภ์ก็อยู่ในสถานะเสี่ยงทั้งต่อตนเอง และทารกในครรภ์

ในการนี้ หญิงมีครรภ์ควรมีความบทบาทในการเลือกที่จะตัดสินใจป้องกันโรคเอดส์ การตัดสินใจจะสะท้อนถึงค่านิยม การรับรู้ และบุคลิกภาพของบุคคลนั้นๆ ดังนั้น การศึกษาหาสาเหตุหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการป้องกันโรคเอดส์ และหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการ ที่มีผลต่อการตัดสินใจในการป้องกันโรคเอดส์ ย่อมมีผลต่อการนำไปปรับกลยุทธ์ในการป้องกันโรคเอดส์ในกลุ่มหญิงมีครรภ์ และกลุ่มหญิงวัยเจริญพันธุ์อื่นๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคนให้มีศักยภาพเพื่อการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจ ในการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงมีครรภ์ในจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ในการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงมีครรภ์ในจังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อพยากรณ์การตัดสินใจของหญิงมีครรภ์ ในการป้องกันโรคเอดส์จากปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา

ขอบเขตการศึกษา

ดำเนินการศึกษาวิจัยในประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ หญิงมีครรภ์ที่มาฝากครรภ์ในแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลของรัฐ ในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 9 แห่ง โดยมุ่งประเด็นศึกษาเฉพาะปัจจัยด้านลักษณะประชากร เศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจป้องกันโรคเอดส์
ของหญิงมีครรภ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
(อ่านต่อจากหน้า 526)

วิธีการศึกษาและดำเนินการ

1. ประชากรศึกษา คือ หญิงมีครรภ์ที่มาฝากครรภ์ที่แผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลของรัฐ ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ระหว่างเดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2539 จำนวน 419 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ประกอบด้วยข้อคำถามซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยลักษณะประชากร

2.2 ข้อมูลการรับรู้โอกาสเสี่ยง ความรุนแรงของการติดเชื้อเอดส์ และประโยชน์ของการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์

2.3 ข้อมูลความรู้เรื่องโรคเอดส์

2.4 ข้อมูลความเชื่ออำนาจภายในคนด้านสุขภาพ

2.5 ข้อมูลการตัดสินใจเกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้ช่วยนักวิจัยที่ผ่านการอบรมเป็นผู้สัมภาษณ์หญิงมีครรภ์เป็นรายบุคคล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงบรรยายกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป และสถิติเชิงอ้างอิง เช่น วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม โดยการคำนวณหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson - Product Moment Correlation Coefficient) ตลอดจนทำการพยากรณ์ระดับการตัดสินใจในการป้องกันโรคเอดส์ โดยการวิเคราะห์หาสมการถดถอยเชิงพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษา

จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหญิงมีครรภ์ จำนวน 419 ราย นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป พบว่า หญิงมีครรภ์มีอายุเฉลี่ย 24.3 ปี โดยเฉลี่ยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4.9 คน มีระยะเวลาที่แต่งงานหรืออยู่กับสามีเฉลี่ย 4.1 ปี ครอบครัวยังมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 4,570 บาท มีหญิงมีครรภ์เพียงร้อยละ 30.8 เท่านั้น ที่จดทะเบียนสมรส หญิงมีครรภ์กว่า 3 ใน 5 (ร้อยละ 61.8) ไม่มีหลักทรัพย์สินหรือที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ กว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 55.8) ของหญิงมีครรภ์มีอาชีพทำนา เช่นเดียวกับอาชีพของสามี (ร้อยละ 47.3) สำหรับการศึกษาของหญิงมีครรภ์และสามีนั้น ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 73.3 และ 64.2

นอกจากนี้พบว่า หญิงมีครรภ์กว่า 1 ใน 3 (ร้อยละ 34.8) ระบุว่า เคยมีอาการปัสสาวะขัด ร้อยละ 62.1 เคยได้รับการตรวจเลือดหาเชื้อซิฟิลิส และเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95.2) ไม่เคยติดเชื้อกามโรค สำหรับ

ในประเด็นของการได้รับข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ พบว่า หญิงมีครรภ์เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.5) เคยได้รับข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ โดยได้รับจากสื่อวิทยุโทรทัศน์มากที่สุด (ร้อยละ 76.4) และรองลงมา ได้แก่ นิตยสารสาธารณสุข (ร้อยละ 60.1)

2. ข้อมูลการรับรู้โอกาสเสี่ยงความรุนแรงของการติดเชื้อเอดส์และประโยชน์ของการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์ พบว่า หญิงมีครรภ์มีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง และระดับสีในอัตราส่วนร้อยละใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 47.7 เปรียบเทียบกับร้อยละ 40.6) โดยมีคะแนนเฉลี่ย 7.5 คะแนน จากคะแนนเต็ม 13 คะแนน หรือคิดเป็นร้อยละ 57.7

3. ข้อมูลความรู้เรื่องโรคเอดส์ พบว่า หญิงมีครรภ์กว่า 3 ใน 4 (ร้อยละ 77.0) มีความรู้เรื่องโรคเอดส์อยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 14.1 คะแนน จากคะแนนเต็ม 18 คะแนน หรือคิดเป็นร้อยละ 78.3

4. ข้อมูลความเชื่ออำนาจภายในคนด้านสุขภาพ พบว่า หญิงมีครรภ์กว่า 3 ใน 5 (ร้อยละ 60.9) มีความเชื่ออำนาจภายในคนด้านสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 55.6 คะแนน จากคะแนนเต็ม 75 คะแนน หรือคิดเป็นร้อยละ 74.1

5. ข้อมูลการตัดสินใจเกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์ พบว่า กว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 53.0) อยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 57.1 คะแนน จากคะแนนเต็ม 70 คะแนน หรือคิดเป็นร้อยละ 81.6

6. ข้อมูลความสัมพันธระหว่างตัวแปรที่ศึกษา พบว่า การตัดสินใจในการป้องกันโรคเอดส์มีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องโรคเอดส์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยง ความรุนแรงของการติดเชื้อเอดส์ และประโยชน์ของการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์ การศึกษาของภรรยา ความเชื่ออำนาจภายในคนด้านสุขภาพ อาชีพของภรรยา การศึกษาของสามี และการได้รับข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ ในเชิงบวกตามลำดับ สำหรับการพยากรณ์ระดับการตัดสินใจในการป้องกันโรคเอดส์ พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อการตัดสินใจในการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงมีครรภ์ได้มีเพียง 4 ตัวแปร โดยมีความสำคัญตามลำดับคือ ความรู้เรื่องโรคเอดส์ การศึกษาของภรรยา รายได้ของครอบครัว และการรับรู้โอกาสเสี่ยง ความรุนแรงของการติดเชื้อเอดส์และประโยชน์ของการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวกและร่วมกันพยากรณ์ได้คิดเป็นร้อยละ 25.3

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. ความรู้เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด ในการพยากรณ์การตัดสินใจในการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงมีครรภ์ เมื่อพิจารณาถึงแหล่งของการได้รับข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ที่หญิงมีครรภ์ให้ความสำคัญมาก คือ วิทยุ โทรทัศน์ ดังนั้น ในการเผยแพร่ความรู้จึงจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ ปรับรูปแบบโดยการสอดแทรกไว้ในเนื้อหาของละคร โฆษณา หรือการใช้ศิลปินเป็นสื่อจึงจะได้ผล

2. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเองก็ต้องปรับกลยุทธ์ในการให้สุศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์ โดยพิจารณาจากการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยควรคำนึงถึงระดับการศึกษาในกลุ่มเสี่ยง กลุ่มหญิงมีครรภ์ หรือแม้แต่กระทั่งกลุ่มหญิงวัยเจริญพันธุ์อื่น ๆ

3. การสร้างเครือข่ายฉุกเฉินเพื่อป้องกันโรคเอดส์โดยใช้กลวิธีทางสาธารณสุขมูลฐาน เช่น การอบรมเชิงคุณภาพแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ให้มีบทบาท โดยเป็นแกนนำในการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แก่ชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพคนในครอบครัว ในการป้องกันโรคเอดส์ด้วย

ความเข้มแข็งและยั่งยืน

4. การระดมหน่วยงานหรือองค์กรในท้องถิ่น ให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการป้องกันโรคเอดส์ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการพัฒนาสตรีในท้องถิ่น ฯลฯ ให้มีบทบาทในการป้องกันโรคเอดส์แก่สมาชิกในชุมชนทุกกลุ่มเป้าหมาย เช่น การจัดการอบรมให้ความรู้ การจัดสรรงบประมาณสนับสนุน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข คู่มือการปฏิบัติงานเรื่องแนวทางการดำเนินงานป้องกันและควบคุม

โรคเอดส์ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

2532.

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. สรุปจำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ถึง 31 สิงหาคม 2539

(เอกสาร อัดสำเนา).

คณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ. แผนป้องกันและแก้ไขปัญหาระบาด

แห่งชาติ พ.ศ.2540-2544. ม.ป.พ. 2539.

จิรศักดิ์ เล่าศักดิ์กิติโรราณ และคณะ. "แรงสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์

ของผู้รับคำปรึกษาทางโทรศัพท์" เอกสารประกอบการสัมมนาโรคเอดส์แห่งชาติ ครั้งที่ 3 กระทรวง

สาธารณสุข. 2536.

จอมพะจง เพ็ญจาด. "ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ อารมณ์ภายใน-ภายนอกด้านสุขภาพ

ปัจจัย พื้นฐานบางประการกับความสามารถในการดูแลตนเองในหญิงอาชีพพิเศษ"

วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. 2533.

ชัยสิทธิ์ รัดนังวาลย์ และคณะ. "การศึกษาความรู้ ทักษะและการปฏิบัติตนในการป้องกัน

โรคเอดส์ในทหารเกณฑ์ ผลัดที่ 1 ปี พ.ศ.2534 จังหวัดปราจีนบุรี" เอกสารประกอบ

การสัมมนาโรคเอดส์แห่งชาติ ครั้งที่ 2 กระทรวงสาธารณสุข. วันที่ 20-22 พฤษภาคม

2535.

ศศิธร ไชยประสิทธิ์. "กระบวนการตัดสินใจในการดำรงภาวะการตั้งครรภ์ของหญิงตั้ง

ครรภ์ที่ติดเชื้อเอดส์" เอกสารประกอบการสัมมนาโรคเอดส์ระดับชาติ ครั้งที่ 3

กระทรวงสาธารณสุข. 2536.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ นายแพทย์วิระวัฒน์ พันธุ์ครุฑ (นพ.สสจ.กาฬ-สินธุ์) นายแพทย์สุรินทร์ ประสิทธิ์ศิริ (นพ.สสจ.สุพรรณบุรี) นายแพทย์วิชัย เวชโสศักดิ์ (นายแพทย์ 9 ด้านเวชกรรมป้องกัน สสจ.กาฬ-สินธุ์) นางวันเพ็ญ ศิริประภาสศิลป์ (นักวิชาการสาธารณสุข 8 ด้านส่งเสริมพัฒนา สสจ.สุพรรณบุรี) นายแพทย์สมชัย นิพนพานิช ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และ ผศ.ดร.บุญชู แก้วส่อง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น